

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет соціальних наук та соціальних технологій
Кафедра соціології

Кваліфікаційна робота

освітній ступінь — бакалавр

на тему: **«РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У БОРОТЬБІ З
ДИСКРИМІНАЦІЄЮ ЛГБТ+ В УКРАЇНІ НА ПРИКЛАДІ ОРГАНІЗАЦІЇ
«ІНСАЙТ»»**

Виконала: студентка 4-го року навчання

Спеціальності 054 Соціологія

Случинська Катерина Юріївна

Науковий керівник: Артикуца С. С.

магістр соціології, старший викладач

Рецензентка: Прохорова А. А.,

кандидатка наук, старша викладачка

Кваліфікаційна робота захищена

з оцінкою _____

Секретар ЕК: _____

«___» _____ 2022 р.

Київ – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЛГБТ+ АКТИВІЗМУ	6
1.1. Поняття дискримінації та ЛГБТ+ у соціальних науках	6
1.2. Становище ЛГБТ+ в Україні	10
1.3. Громадські ЛГБТ+ організації в Україні	15
1.4. ЛГБТ+ активізм у військовий час.....	17
РОЗДІЛ 2. РОЛЬ АКТИВІЗМУ У БОРОТЬБІ З ДИСКРИМІНАЦІЄЮ ЛГБТ+ В УКРАЇНІ НА ПРИКЛАДІ ОРГАНІЗАЦІЇ «ІНСАЙТ»	24
2.1. Методологія і дизайн дослідження	24
2.2. Роль активістів у боротьбі з дискримінацією ЛГБТ+.....	26
2.3. Особливості роботи громадських ЛГБТ+ організацій на прикладі організації Інсайт	29
2.4. Діяльність організації Інсайт у військовий час	31
ВИСНОВКИ	35
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	37
Додаток А_Гайд для інтерв'ю на тему ролі громадських організацій у боротьбі з дискримінацією ЛГБТ+ людей в Україні	42
Додаток Б_Транскрипт проведеного інтерв'ю	44

ВСТУП

У останні роки українське суспільство пережило ряд значних потрясінь, що вплинули не лише на політичну складову, а й спричинило певні суспільні трансформації. Наше суспільство стає більш толерантним та терпимим до тих, хто відрізняється, зокрема до представників ЛГБТ+ спільноти. Така тенденція більшою мірою є заслугою активістів та активісток громадських організацій, чия діяльність зосереджена на захисті прав ЛГБТ+ в Україні.

Доступ ЛГБТ+ осіб до рівних прав і боротьба з дискримінацією є важливою складовою демократичного суспільства та захисту прав людини. Забезпечення прав і можливостей для ЛГБТ+ нарівні з іншими соціальними групами декларують ряд міжнародних зобов'язань, до яких Україна долучається в останні роки, зокрема підписавши Декларацію Організації Об'єднаних Націй по питанням сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, що засуджує насильство, утиски, дискримінацію, ізоляцію, стигматизацію та упередження за ознакою сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності. Хоча Україна активно доєднується до правозахисних документів Європейського Союзу, їх введення до українського законодавчого поля залишається неефективним.

Незважаючи на прийняті зобов'язання, українські політики продовжують регулярно висувати антидискримінаційні законопроекти і гальмувати прийняття антидискримінаційного законодавства, яке включало б у себе дискримінацію за сексуальною орієнтацією та гендерною ідентичністю. Попри те, що на законодавчому рівні передбачено рівність конституційних прав для всіх громадян, ЛГБТ+ особи в Україні залишаються незахищеними, а напади та погрози з боку гомофобних та праворадикальних угруповань не класифікуються як злочини на основі ненависті.

Діяльність ЛГБТ+ активіст_ок значно впливає на введення антидискримінаційних законопроектів: від збільшення видимості ЛГБТ+ осіб шляхом проведення заходів, до написання самих законопроектів та боротьби за їх введення. В останні роки в Україні значно покращується правовий стан та

забезпечення прав ЛГБТ+, зокрема завдяки діяльності правозахисницьких організацій та окремих активіст_ок. Можна відзначити внесення законопроекту 5488, що наразі перебуває на розгляді у профільному комітеті Верховної Ради та виконання ЛГБТ+ компонентів плану дій у сфері прав людини та проведення акцій як щодо прийняття поправок до антидискримінаційного законодавства, так і за ратифікацію Стамбульської конвенції. Діяльність громадських організацій спрямована як на правозахисну, так і на просвітницьку діяльність, що значно впливає на видимість ЛГБТ+ в українському суспільстві, а також на підтримку членів спільноти.

З початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну одними з основних проблем досі залишається мала видимість ЛГБТ+ персон у суспільстві, тиск релігійних конфесій та напади, ініційовані праворадикальними угрупованнями.

Актуальність даної роботи зумовлена збільшенням частоти нападів на активіст_ок та центри громадських організацій, правозахис_ниць, а також на представників ЛГБТ+ спільноти в останні роки, зокрема під час епідемії, змінами у законодавстві, а саме представлення урядом та реєстрація у Верховній Раді законопроекту 5488 "Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо боротьби з проявами дискримінації", розроблений Міністерством внутрішніх справ, а також активною діяльністю ЛГБТ+ активіст_ок у військовий час.

Об'єктом дослідження є явище дискримінації ЛГБТ+. **Предметом** дослідження стала роль громадських організацій у боротьбі з дискримінацією ЛГБТ+ в Україні на прикладі організації «Інсайт». **Метою** дослідження було визначити роль активізму у боротьбі з дискримінацією ЛГБТ+ в Україні.

Задля досягнення мети, передбачено виконання таких завдань:

1. Концептуалізувати поняття дискримінації та ЛГБТ;
2. Узагальнити теоретико-методологічні дослідження, що стосуються вивчення ЛГБТ+ активізму в Україні;
3. Виокремити правозахисні ЛГБТ+ організації, що працюють в Україні;

4. Визначити роль активіст_ок у боротьбі з дискримінацією ЛГБТ+;
5. З'ясувати перешкоди для діяльності ЛГБТ+ активіст_ок;
6. Описати діяльність ЛГБТ+ активіст_ок у військовий час.

Теоретичною базою для даного дослідження є теорії таких науковців як Ф. Таннембаум, І. Гоффман та Р. Мертон, дослідження таких українських дослідників та дослідниць ЛГБТ+ руху як Т. О. Марценюк, М., Я. К. Товпеко, О. В. Батанов, аналіз чинного законодавства України, а, також, аналітичних звітів Правозахистницького ЛГБТ Центру “Наш світ” і дослідження ГО ЛГБТ-ЦЕНТР "ДОНБАС-СОЦПРОЕКТ” та офіційних соціальних мереж ЛГБТ+ організацій. Емпіричну частину роботи становлять результати проведених напівструктурованих інтерв'ю з активістками та правозахисницями, що працюють в громадській організації ГО “Інсайт” та залучені до боротьби за рівні права та можливості ЛГБТ+ осіб в Україні. Було обрано метод інтерв'ю так як він дає змогу ширше розкрити тему дослідження, краще розкрити досвід респонденток та отримати більше розмаїття відповідей.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЛГБТ+ АКТИВІЗМУ

1.1. Поняття дискримінації та ЛГБТ+ у соціальних науках

Поняття дискримінації у соціальних науках часто пов'язують з такими поняттями як стигматизація, ярликування, стереотипізація та упередження, кожне з яких може стати причиною дискримінації груп людей у суспільстві. Одним з таких пов'язаних теорій є теорія ярликування, що була започаткована американським вченим Таннембаумом (Tannenbaum, 1963). Ця теорія сфокусована на соціальній природі девіантності, за якої суспільство наклеює «ярлик» на індивіда чи соціальну групу, чия поведінка не вписується у загальноприйнятні норми.

Ірвінг Гофман також досліджував ярликування та стигматизацію і визначав три типи стигми:

- Стигма рис характеру;
- Фізична стигма;
- Стигма групової ідентичності.

Дослідник зазначав, що наявність стигми не є чимось незвичайним, оскільки кожна людина має певні недоліки, що при збігу обставин можуть бути стигматизовані у суспільстві, незалежно від соціального статусу індивіда. (Goffman, 1963) За стигматизації ЛГБТ+ людей доцільно говорити саме про стигму групової ідентичності, оскільки вона походить від приналежності до стигматизованої в суспільстві соціальної групи.

В цьому дослідженні важливо чітко розрізняти упередження та дискримінацію. Упередження – це відношення, засноване на стереотипах щодо певної особи чи групи людей, с той час як дискримінація – це дія, що характеризується нерівним відношенням до різних категорій людей. Дискримінація часто є заснованною на упередженнях, особистих чи упереджень у соціумі, проте вони не завжди є пов'язаними. Так Роберт Мертон виділяє

чотири форми упереджень та дискримінації, за якими людина може проявляти окремо як дискримінацію, так і упередження. Людину, що проявляє дискримінацію, але не проявляє упередження Мертон називає непослідовним лібералом, а людину, що проявляє упередження, але не проявляє дискримінацію – нерішучим расистом (Мертон, 1976). Тож виявлення як упереджень, так і дискримінації може не залежати одне від одного і бути повністю самостійними.

У цій роботі ми зосереджені саме на понятті дискримінації, оскільки вона є об'єктом роботи громадських організацій, чия робота зосереджена на досягненні рівних прав для ЛГБТ+ людей в Україні. І хоча їх діяльність також впливає на подолання стереотипів і упереджень, основною ціллю є саме подолання дискримінації ЛГБТ+ у суспільстві.

Відповідно до статті 24 Конституції України: «громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками» (Конституція України, 1996). Толерантність та недискримінація є одними з ознак сучасного європейського суспільства, а захист прав людей – обов'язком держави.

За Законом України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» дискримінацією є «ситуація, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними (далі - певні ознаки), зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі, встановленій цим Законом» (Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні (2013)). На думку української дослідниці Яни Товпеко, важливим є також різниця між поняттями «дискримінація» і «різниця у поводженні» у контексті соціальної справедливості. Зокрема це стосується спеціальної допомоги держави вразливим

верствам населення, надання пільг, встановлення соціальних гарантій (Товпеко, 2015). Важливим є те, що у переліку ознак, за якими визнається дискримінація в українському суспільстві за законом, відсутня дискримінація за сексуальною орієнтацією та гендерною ідентичністю, що позбавляє ЛГБТ+ осіб в Україні правового захисту у випадках скоєння злочинів ненависті.

Грунтуючись на фактах дискримінації та аналізі дій органів влади, Українська гельсинська спілка з прав людини розробила рекомендації по подоланню дискримінації в Україні (Рекомендації по подоланню дискримінації в Україні від УГСПЛ, 2009), куди внесла 5 пунктів:

1. Розробка та прийняття рамкового закону про заборону дискримінації;
2. Створення контрольних механізмів за дотриманням антидискримінаційних норм;
3. Збір інформації про факти дискримінації, дії органів влади та надану допомогу жертвам дискримінації;
4. Диверсифікація відповідальності за дискримінацію та забезпечення невідворотності покарання;
5. Навчальні та освітні програми з толерантності та протидії дискримінації.

Комплексне запровадження цих заходів може суттєво змінити ситуацію з проявами дискримінації в Україні, зокрема по відношенню до ЛГБТ+ людей.

Перш за все необхідно визначити, яке саме визначення терміну “ЛГБТ” ми використовуємо у нашому дослідженні, а також, які ідентичності та сексуальні орієнтації маються на увазі. Основні визначення взято з ЛГБТ+ глосарію від ГО “Інсайт” (ЛГБТ+ ГЛОСАРИЙ, 2020). **ЛГБТ(ІК+)** ми визначаємо як аббревіатуру, що позначає лесбійок, геїв, бісексуальних, трансгендерних, інтерсекс, квір-людей та інших. Зокрема ми визначаємо **лесбійок** як жінок, які мають сексуальний, романтичний або емоційний потяг до інших жінок; **геїв** як чоловіків, які мають сексуальний, романтичний або емоційний потяг до інших чоловіків; **бісексуалів(ок)** як людей, що мають сексуальний, романтичний або емоційний потяг до людей жіночої та чоловічої статі або гендеру; **трансгендерних людей**, як людей, чия гендерна ідентичність не збігається зі

статтю, приписаною їм від народження, або людей, що змінюють, або прагнуть змінити свої статеві та гендерні ознаки, щоб привести їх до стану, який краще співвідноситься з їх гендерною ідентичністю. Позначка «+» також означає, що у поняття ЛГБТ+ ми вносимо і представників інших сексуальних орієнтацій та гендерних ідентичностей.

Говорячи про **громадські ЛГБТ+ організації**, ми маємо на увазі громадські організації, чия діяльність спрямована на представників ЛГБТ+ спільноти, забезпечення прав ЛГБТ+ та/або ті організації, що визначають себе як ЛГБТ+ організації.

Найбільше шкоду для ЛГБТ+ ком'юніті складає дискримінація, та, що характеризує роботу суспільних організацій, таких як школи, правоохоронні органи, місця роботи. Саме з проявами інституціоналізованої дискримінації частіше за все борються громадські організації, виборюючи право не бути дискримінованими для ЛГБТ+ людей, як у освітніх закладах, так і на місцях роботи. Оскільки ЛГБТ+ особи зазнають дискримінації практично в усіх сферах життя, таких як сім'я, освіта, робота, релігія та медицина (Douglas Schrock, J. Edward Sumerau and Koji Ueno, 2014), діяльність громадських організацій перш за все спрямована на публічну сферу, де активіст_ки можуть працювати над видимістю ЛГБТ+ персон в суспільстві та звернути увагу суспільства на проблеми спільноти. Дискримінація ЛГБТ+ людей в українському суспільстві відображається і на діяльності активістів та активісток ЛГБТ-руху в Україні: до Революції Гідності 2014 року, деякі активісти притримувались стратегії «компромісу», поступаючись гомофобії та нетерпимості у соціумі у найбільш гострих питаннях, таких як проведення прайдів, чи реєстрація одностатевих шлюбів (Марценюк, 2010).

Дискримінація та упередження щодо ЛГБТ+ спільноти тісно пов'язана зі стереотипами та необізнаністю населення, що призводить до порушення прав людей в Україні і толерування мови ворожнечі (hate speech) та злочинів на ґрунті ненависті.

1.2. Становище ЛГБТ+ в Україні

Лесбійки, геї, бісексуальні та трансгендерні люди є одними з найбільш уразливих соціальних груп в Україні, а також мають низьку видимість у суспільстві. Зокрема події Євромайдану і російсько-українська війна актуалізували консервативні настрої в країні і зменшили видимість ЛГБТ осіб. Так українська влада відмовилась захищати «Марш рівності» 2014 року у Києві, через що він був скасований (*“Марш рівності” в суботу у Києві не буде, бо міліція не може гарантувати безпеку*, 2014). У дослідженні проекту «Післяреволюційна Україна: толерантність чи ухил вправо», виконаний Громадською організацією «Міжрегіональний центр ЛГБТ-досліджень Донбас-СоцПроект» зокрема визначаються дві проблеми:

- За умови різкої зміни клімату у суспільстві, всі попередні знання про рівень гомофобії та ксенофобії стали нерелевантними, що не дає українським та міжнародним ЛГБТ-організаціям можливості розробити ефективну стратегію щодо розбудови системи захисту прав людини;
- Видимий ухил вправо у суспільстві підвищує соціальну незахищеність вразливих груп, зокрема ЛГБТ.

За результатами дослідження виявлено, що хоча ставлення до ЛГБТ залишається негативним, відбулися незначні позитивні зміни, а саме – частка опитаних, що позитивно ставляться до ЛГБТ, готові розглядати їх як колег, сусідів і друзів, зросла приблизно на 10%. (Шестаковський О., Трохименко О, Касянчук М., Вознесенський М., 2016)

Міжнародні організації з прав людини також відмічають позитивні зрушення у забезпеченні прав ЛГБТ осіб в Україні. Так OutRight Action International відзначає такі позитивні тенденції як:

1. Регулярне проведення визнаного та добре захищеного прайд-маршу у Києві.

2. Ухвалення антидискримінаційного закону щодо зайнятості, що стосується сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, у 2015 році.
3. Спрощення трансгендерного переходу та юридичне визнання документів у 2016 році.

При цьому відмічається також високий рівень неприйняття ЛГБТ у суспільстві, насильство з боку радикальних груп, виступи релігійних діячів проти людських прав ЛГБТ осіб, дезінформація та нагнітання страху від ЛГБТ у суспільстві з боку російськомовних ЗМІ та вразливість ЛГБТ на окупованих росією територіях. (OutRight Action International)

Законодавство України в різні роки можна було визначити як дискримінаційне по відношенню до ЛГБТ. І хоча більшість з гомофобних законопроектів не були прийнятими, спроби їх внесення та гальмування антидискримінаційних законів продовжується.

Так у 2012 році були внесені до розгляду законопроекти №1155 та №945, метою яких був захист дітей від «пропаганди» одностатевих стосунків.

2018 року 80 представників українських місцевих органів влади закликали парламент, кабінет міністрів і президента «захищати традиційну українську сім'ю» і заборонити «ЛГБТ-пропаганду». У відповідь на це активісти української громадської організації We Are! подали позов до адміністративного суду проти одного з місцевих органів влади. 2020 року Київський обласний адміністративний суд визнав постанову Чернівецької обласної ради дискримінаційною, проте справа організації не була задоволена з процесуальних підстав. (*Захист “традиційної сім'ї” та штрафи: як на Буковині борються з “пропагандою гомосексуалізму.”*, 2020)

У 2019 році Рівненська міська рада заборонила проведення публічних ЛГБТ-акцій, таких як марші рівності, прайдів та фестивалів квір-культури, що проводяться у «місцях масового відпочинку сімей з дітьми». Цю ж заборону було визнано незаконною та не дійсною Рівненським окружним адміністративним

судом у 2020 році. (*Рівненська міська рада програла суд щодо заборони ЛГБТ-маршів*, 2020)

Таким чином, місцева влада чинить значний опір діяльності ЛГБТ+ активістів та активісток, часто всупереч чинному законодавству, проявляючи нетерпимість та дискримінуючи людей за сексуальною орієнтацію. Зазвичай це проявляється у забороні проведення публічних акцій, що порушує право громадян на проведення мирних акцій (Товпеко, 2014). Ця тенденція можлива за відсутності антидискримінаційного законодавства та підтримки права на рівність. Діяльність органів та осіб місцевого самоврядування має базуватися на тому, що кожен мешканець чи гість громади не повинен зазнавати дискримінації за будь-якими ознаками, а кожен мешканець громади – мати право на участь в розробці антидискримінаційних актів. (Батанов, 2018)

У 2020 році до Верховної ради було внесено проект закону №3917, метою якого було заборонити «пропаганду гомосексуалізму та трансгендерності», який не було прийнято. Також реєстрація таких дискримінаційних законопроектів як 3916 і 3917 у 2020 році, а також пакет законопроектів 6325, 6326 і 6327 щодо заборони пропаганди «педофілії, гомосексуалізму та трансгендеризму», не були підтримані та внесені до розгляду Верховною Радою.

За 2021 рік в Україні було ухвалено цілий ряд значних законодавчих рішень, які суттєво вплинули на ситуацію щодо захисту прав ЛГБТ людей. У 2021 році сплинув термін виконання заходів, передбачених у Плану дій в сфері прав людини на період до 2020 року і Міністерство юстиції розробило проект Плану дій на наступний період від 2021 до 2023 року (Про затвердження плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки, 2021). За першого Плану дій було виконано третину ЛГБТ-компонентів, тож новий документ передбачає лише 5 пунктів, які істотно впливають на забезпечення рівних прав і можливостей для представників ЛГБТ спільноти, а саме:

1. Криміналізації злочинів з мотивів нетерпимості (зокрема, за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності).

2. Цивільне партнерство, доступне для одностатевих пар.
3. Положення про підготовку поліцейських слідчих до розслідування злочинів, вчинених з мотивів нетерпимості.
4. Положення про підготовку прокурорів до розслідування злочинів з мотивів нетерпимості.
5. Затвердження інструкції для працівників Національної поліції, Національної гвардії щодо забезпечення безпеки мирних зібрань відповідно до рішень Європейського суду з прав людини та Керівних принципів із свободи мирних зібрань, розроблених Організацією з безпеки та співробітництва в Європі.

8 лютого 2021 року Міністерство охорони здоров'я ухвалило наказ №207 «Про внесення змін до Порядку карантинізації донорської плазми та до Порядку медичного обстеження донорів крові та (або) її компонентів», у якому було знято заборону на донорство крові для людей, що мають одностатеві стосунки і виконано один з пунктів першого Плану дій у сфері прав людини до 2020 року – захід 11 пункт 105 (Про внесення змін до Порядку карантинізації донорської плазми та до Порядку медичного обстеження донорів крові та (або) її компонентів (2021)).

13 травня 2021 року було зареєстровано у Верховній Раді законопроект 5488, "Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо боротьби з проявами дискримінації". Законопроект був розроблений на виконання заходу 3 пункту 105 Плану дій у сфері прав людини на період до 2020 року Міністерством внутрішніх справ України. За даними аналітичного центру «Наш світ», текст законопроекту було розроблено ще у 2016 році, проте його розгляд затримали на п'ять років. (Об'єднані проти насильства. Становище ЛГБТ+ в Україні у 2021 році, 2021) Цей законопроект передбачає вирішення практично всіх проблем щодо кваліфікації та розслідування злочинів, що вчинені з мотивів нетерпимості, в також покарання злочинців. Зокрема у законопроекті надається визначення

таких термінів як «нетерпимість», «гендерна ідентичність», «сексуальна орієнтація», а також пропонується встановити кримінальну відповідальність за заклики до насильства на ґрунті нетерпимості (*Громадськість виступила за ухвалення законопроекту №5488, який покликаний протидіяти дискримінації*, 2021). За звітом від Правозахисного ЛГБТ центру «Наш Світ» наявне законодавство «не придатне для коректного кваліфікування та розслідування злочинів з мотивів нетерпимості за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності», оскільки потерпілі від злочинів на ґрунті нетерпимості за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності стикаються з проблемами на кожному етапі розгляду злочину, від виклику поліції до покарання правопорушника. Зокрема, 27% потерпілих зіштовхнулись з проблемами на етапі виклику правоохоронців, 9% на етапі подання заяви, а у 38% випадків навіть після подання заяви правоохоронці відмовлялись вносити інформацію до Єдиного реєстру досудових розслідувань. (Кравчук, 2021)

Центр «Наш Світ» спільно з партнерськими організаціями також провів кампанію «Долучайся! Підтримай законопроект проти злочинів ненависті #5488» в рамках якої було зібрано і відправлено до Верховної Ради більше 800 паперових листів та численні електронні звернення у підтримку законопроектом. Усвідомлення наявності проблеми злочинів ненависті має стати додатковим аргументом на користь його прийняття. (*Попередні результати кампанії на підтримку законопроекту 5488*, 2022)

У лютому 2021 року Європейський суд з прав людини почав розгляд справи «Маймулахін і Марків проти України», позивачі якого заявляють про порушення своїх прав через відсутність будь-якої форми визнання одностатевого партнерства в Україні («*Буде дуже складно заперечувати дискримінацію*»: адвокат про справу гей-пари з України в ЄСПЛ, 2021). Раніше ЄСПЛ у схожій справі «Федотова та інші проти Росії» встановив факт порушення статті 8 Європейської конвенції з прав людини (ЄСПЛ зобов'язав Росію узаконити одностатеві союзи, 2021). Законодавство Росії дозволяє ігнорувати рішення

ЄСПЛ, проте в статті 1 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» визначено що рішення ЄСПЛ є обов'язковими для України, а в статті 13 цього закону – що Україна має вносити зміни до законодавства з метою усунення недоліків системного характеру, які лежать в основі виявленого ЄСПЛ порушення (Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини, 2006). Таким чином, при рішення у справі «Маймулахін і Марків проти України» може створити прецедент, що вплине на реєстрацію закону про реєстрацію цивільних партнерств, доступних для одностатевих пар, і виконання заходу 33 чинного Плану дій у сфері прав людини.

Отже, хоча український уряд не підтримує прийняття більшості антидискримінаційних законів (як і відверто дискримінаційних), ми можемо спостерігати позитивні зміни у останні роки, більшою мірою завдяки ЛГБТ активістам та їх діяльності.

1.3. Громадські ЛГБТ+ організації в Україні

Громадські організації, що працюють у напрямку захисту прав ЛГБТ та боротьби проти дискримінації можна віднести до напрямку захисту прав людини, оскільки їх діяльність спрямована на відстоювання громадянських прав і свобод першої необхідності, а також на сприяння розвитку демократії у суспільстві. (Кравчук 2007) Ми розглянули ряд найбільш активних на території України організацій, оцінюючи їх роботу. Зокрема, це такі організації як ГО «Інсайт», ГО «КиївПрайд», Amnesty International, ГО «Марш жінок», ГО «Українські ЛГБТ+ військові за рівні права», ГО «Trans*Generation», Дослідницький Центр «Наш світ», ГО «Асоціація ЛГБТ «ЛІГА», а також ГО «Гей-альянс Україна»

В цьому дослідженні ми визначаємо ЛГБТ+ організації насамперед за їх позиціонуванням себе як ЛГБТ+ організації, та/або за їх діяльністю, визначаючи такі основні напрями діяльності:

1. Дослідницька діяльність;
2. Моніторинг;
3. Правозахисна діяльність;
4. Організація заходів;
5. Навчання активіст_ок.

Ми оцінюємо організації за цими п'ятьма критеріями, оскільки абсолютна більшість розглянутих організацій підпадала під ці критерії, часто поєднуючи їх між собою.

Громадська організація «Асоціація ЛГБТ «ЛІГА»» відповідає більшості критеріїв, а саме: займається організацією заходів та навчання активіст_ок, а саме – проведення тренінгів та вчень для психолог_инь, семінарів та тренінгів для громадськості та професійних груп (медики, представники ЗМІ тощо); створила Громадський центр по моніторинку дотримання прав людини, проводячи власне моніторинг; надає юридичну допомогу представникам ЛГБТ+ спільноти у Миколаєві та області, Одесі, Херсоні та Києві. (ЛІГА)?

ГО «Інсайт» поєднує в собі всі п'ять критеріїв: правозахисну діяльність у вигляді юридичних та психологічних консультацій, дослідницьку – публікації на офіційному сайті організації, організацію заходів для спільноти та навчання активіст_ок – як тренінги та лекції для громади, так і практика для психологів, юристів, представників ЗМІ та правоохоринних органів та моніторинг судових процесів.

Всеукраїнська ГО «Гей-альянс Україна» є однією з найбільших ЛГБТ+ організацій в Україні і має більше 15 регіональних представництв. Діяльність організації перш за все направлена на дослідницькою діяльністю у вигляді публікацій на сайті та у соцмережах, а також проведення івентів для спільноти, підтримуючи представників ЛГБТ+ в Україні.

ГО «КиївПрайд» відзначився організацією заходів, зокрема щорічного Маршу рівності та Прайд місяця. Протягом роу організація також проводить лекції тренінги та івенти.

ГО «Марш жінок», як і ГО «КиївПрайд», відповідає насамперед за організацію івентів протягом року, а також – щорічного Маршу жінок, приуроченого до 8 березня.

ГО «Trans*Generation» перш за все направлені на підтримку транс*персон в Україні. Їх діяльність полягає в організації івентів, публічних акцій, проведення навчання для транс*активіст_ок, дослідницька діяльність та розповсюдження інформаційних матеріалів.

Правозахисний ЛГБТ Центр «Наш світ» в своїй діяльності концентрується на дослідницькій діяльності, зокрема дослідженнях щодо порушення прав та дискримінації ЛГБТ+ в Україні, а також правозахисну діяльність, участь у судових позовах та юридична допомога для представників спільноти.

Окремо виділяються такі організації як міжнародна організація Amnesty International, що має філію в Україні і займається правозахисною діяльністю, підтримуючи політичних в'язнів та, модерує судові процеси, а також регулярно публікує дослідження про порушення прав людини. Хоча організація не позиціонує себе як ЛГБТ+, Amnesty нерідко публікує матеріали про ЛГБТ+ спільноту і підтримує ЛГБТ+ людей.

Отже, ми можемо охарактеризувати діяльність ЛГБТ+ організацій в Україні за п'ятьма критеріями: їх дослідницька діяльність, моніторинг прав людей, їх правозахисна діяльність, організація ЛГБТ+ та/або просвітницьких заходів, а також проведення навчання та тренінгів для ЛГБТ+ активіст_ок.

1.4. ЛГБТ+ активізм у військовий час

З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року, більшість правозахисних ЛГБТ-організацій призупинили або ж видозмінили свою діяльність, адаптувавшись до нових умов. Активісти та активістки займають активну громадянську позицію, допомагаючи громадянам України на фронті, в тилу та за кордоном. Найбільш поширеними між організаціями формами допомоги є:

- Грошова;
- Психологічна;
- Гуманітарна допомога (їжа, ліки, одяг, засоби гігієни);
- Допомога з житлом в Україні та за кордоном;
- Допомога військовим.

Громадська ініціатива «Марш жінок» до загострення військових дій займалась питанням гендерної рівності, домашнього насильства та правами жінок, а наразі основним напрямом їхньої діяльності є гуманітарна допомога жінкам (включно з лесбійками, бісексуальними жінками тощо), в основному у вигляді предметів особистої гігієни, ліків та дитячих товарів. Також «Марш жінок» облаштувала два шелтери у Львові та Чернівцях, мають гарячу лінію психологічної допомоги і допомагають з відправкою біженців закордон. Не маючи фінансування, ініціатива працює виключно на кошти благодійників та пожертви громадян (*ГІ “Марш жінок” продовжує надавати практичну допомогу для жінок та їх дітей та сімей, 2022*).

Організація «КиївПрайд», що найбільш відома саме проведенням щорічного маршу гідності в Києві, цього року організує Прайд у Варшаві і створила психологічну групу підтримки для ЛГБТ+ людей (*КИЇВПРАЙД ВІДКРИВАЄ СВОЇ ДВЕРІ ДЛЯ ЛГБТ+ ЛЮДЕЙ ТА ЇХНІХ СІМЕЙ ДЛЯ ПОСЕЛЕННЯ В ШЕЛТЕР У КИЄВІ!*, 2022). Також організація відкрила шелтер для ЛГБТ+ людей в Києві спільно з всеукраїнською громадською організацією «Гей-альянс Україна», яка також надає «набори допомоги» (їжа, одяг та ін.), допомагає з тимчасовим житлом та виїздом за кордон (*90 днів війни. За цей час ГАУ змогли допомогти багатьом: знайти тимчасове житло, отримати допомогу, продукти та ліки, 2022*).

Активісти та активістки KharkivPride організували грошову допомогу ЛГБТ+ людям зі сходу України, що опинились у кризовій ситуації. Допомога надається завдяки міжнародним донорами та благодійницям, що спонсують проект. За перший місяць роботи програми (з 18 березня 2022 року по 18 квітня 2022 року) активіст_ки отримали та обробили більше ніж 500 запитів та

надіслали майже сімсот п'ятдесят тисяч гривень ЛГБТ+ людям в Україні. Також окрім програми грошової допомоги діє програма психологічної підтримки, що включає в себе спільний час взаємопідтримки, онлайн групи, та компенсацію психологічних консультацій, а також інформаційна підтримка інших волонтерських проєктів та зборів. (*Інфографіка за два місяці програми фінансової допомоги. Нагадуємо що окрім грошової підтримки ми також маємо і інші програми, 2022*)

Одна з найвідоміших міжнародних правозахисних організацій Amnesty International документує та верифікує випадки порушення міжнародного законодавства під час повномасштабного вторгнення росії в Україну (*Воєнні злочини в Україні, 2022*). Такі свідчення можуть стати вирішальними у справі про воєнні злочини і допоможуть притягнути винних у їх скоєнні до відповідальності.

Важливою у військовий час є діяльність громадської організації "Українські ЛГБТ+ військові за рівні права", що займається допомогою ЗСУ та ЛГБТ+ військовим. Вони організують грошові збори, а також гуманітарну допомогу на фронт, залучаючи до цього інші ЛГБТ+ організації, як, наприклад, ГО KyivPride (*Ми вдячні ветерану Британського королівського флоту, 2022*).

Одними з найактивнішими з початку загострення військових дій є організація «Інсайт». Вони надають інформацію про свою діяльність у своєму телеграм каналі (*ДОПОМОГА, ЯКУ ГО «ІНСАЙТ» НАДАЄ ЗАРАЗ ЛГБТ+, 2022*) і виділяють такі напрямки допомоги ЛГБТ+ людям:

1. В ГО «Інсайт» працюють два шелтери для ЛГБТ+ людей – у Львові і Чернівцях, де біженцям надається тимчасове проживання, їжа, ліки, одяг та речі першої необхідності. - шелтери, гуманітарка, вивіз людей, медична допомога (гормони), психологічна допомога.
2. Допомога з виїздом за кордон та перебуванням в інших країнах. «Інсайт» надає супровід та консультації ЛГБТ+ особам, зв'язуючись з партнерськими організаціями закордоном (17 організацій більш ніж у 16 країнах станом на 10 березня 2022 року).

3. Безоплатне житло закордоном строком до 30 діб у співпраці з Airbnb.
4. Адресна гуманітарна допомога (медикаменти, засоби особистої гігієни, дитячі товари та інші індивідуально необхідні речі)
5. Безоплатні гормональні препарати для транслюдей.
6. Кризова психологічна служба та психологічні консультації від психологів організації.
7. Правова (юридична) допомога від юристки та адвокатки ГО «Інсайт».

Окремо можна виділити також ГО «Trans*Generation», що надають допомогу українським транс*персонам, зокрема з питанням виїзду за кордон, грошовою допомогою та забезпеченням гормональними препаратами (*Друзі, нагадуємо, що зараз Trans*Generation надає допомогу транс*персонам за такими напрямками, 2022*).

ЛГБТ+ організації в Україні нарівні з іншими благодійними організаціями прагнуть допомогти громадянам у важкий час, надаючи значну підтримку як українським військовим на фронті так і рядовим людям у скрутному становищі. Така допомога не залишається непоміченою і сприяє покращенню сприйняття ЛГБТ+ осіб в Україні серед населення.

Зокрема про краще ставлення українців до ЛГБТ+ людей може свідчити повторне опитування від Центру «Наш світ», який проводив Київський міжнародний інститут соціології у 2016 році. Не зважаючи на те, що повторне опитування у травні 2022 мало нижчу репрезентативність та зростання похибки, соціологи зазначили, що дослідження має високу репрезентативність і дозволяє аналізувати суспільні настрої населення (*УКРАЇНЦІ КАРДИНАЛЬНО ПОЛПШИЛИ СТАВЛЕННЯ ДО ЛГБТ, 2022*).

Результати дослідження 2016 і 2022 років кардинально відрізняються між собою. За даними 2016 року, 60% радше або однозначно негативно ставились до людей з гомосексуальною орієнтацією, в тому числі 42% - однозначно негативно. При цьому лише 4% мали радше, або цілком позитивне ставлення. За результатами на 2022 рік, сумарна кількість тих, хто має негативне ставлення зменшилось до 38%, а частка тих хто ставиться позитивно або байдуже

становила 58%. (частка тих хто ставиться позитивно збільшилась до 13%)(Рис 1.1.)

Важливою складовою дослідження також є те, абсолютна більшість «байдужих» схвально ставляться до участі ЛГБТ+ людей у війні проти росії, і підтримують думку, що ЛГБТ+ повинні мати рівні з усіма громадянами права.

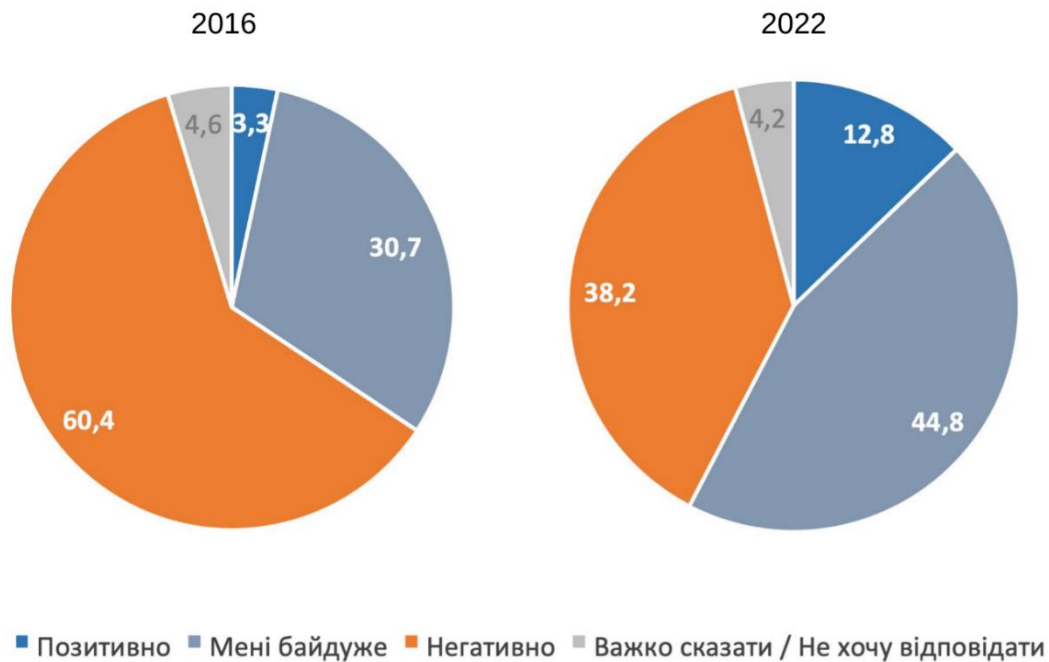

Рис. 1.1. Ставлення в цілому до ЛГБТ (гомо/бісексуальних і трансгендерних) людей (відповідно до даних Київського міжнародного інституту соціології), 2016 р., 2022 р.

За даними на 2022 рік, 64% респондентів погодились з тим, що ЛГБТ+ люди повинні мати рівні права. Натомість за даними за 2016 рік за рівні права виступали лише 33% респондентів. (рис 1.2)

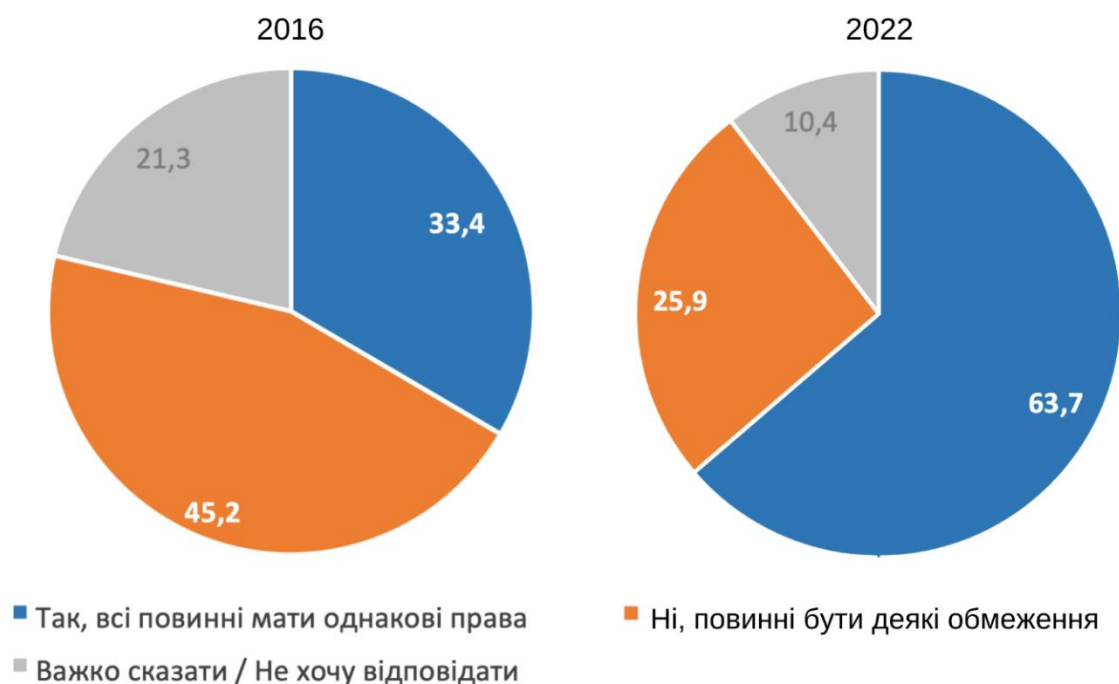

Рис. 1.2. Розподіл думок, чи повинні ЛГБТ жителі України мати такі самі права, що й інші громадяни країни (відповідно до даних Київського міжнародного інституту соціології), 2016 р., 2022 р.

Тож під час повномасштабного вторгнення росії рівень підтримки ЛГБТ+ осіб в українському суспільстві зріс, а діяльність громадських організацій робить ЛГБТ+ більш видимими як в цивільних аспектах, так і на фронті.

Підсумовуючи теоретичні опрацювання варто відзначити різницю між упередженнями, що є нерівним відношенням до особи чи групи, та дискримінацією, що є дією. Упередження та дискримінація тісно пов'язані з теорією ярликування та стигматизації Гофмана. Як ярликування і стигматизація, так і упередження можуть бути передумовою дискримінації, проте, як зазначає Мертон, ці поняття не обов'язково є тісно пов'язаними.

У представленому розділі було концептуалізовано питання дискримінації та ЛГБТ+. Ми визначаємо дискримінацію як ситуацію за якою особа чи група осіб зазнає обмеження в правах, ЛГБТ+ ми визначаємо як аббревіатуру, що позначає лесбійок, геїв, бісексуальних, трансгендерних, інтерсекс, квір-людей та інших. Позначка «+» також означає, що у поняття ЛГБТ+ ми вносимо і представників інших сексуальних орієнтацій та гендерних ідентичностей.

Серед сучасних досліджень ЛГБТ+ руху та порушення прав ЛГБТ+ людей в Україні відзначаються позитивні зміни як у ставленні до ЛГБТ+ людей в українському суспільстві так і невеликі позитивні зрушення в законодавстві, такі як антидискримінаційні зміни в трудовому законодавстві та спрощення трансгендерного переходу. Незважаючи на те, що уряд не підтримує більшість антидискримінаційних законопроектів, можна помітити позитивні зрушення у дотриманні прав ЛГБТ+.

Серед найбільш відомих громадських ЛГБТ+ організацій в Україні ми виділили ГО «Асоціація ЛГБТ «ЛІГА»», ГО «Інсайт», ГО «Гей-альянс Україна», ГО «КиївПрайд», ГО «Марш жінок», ГО «Trans*Generation» і Правозахисний ЛГБТ Центр «Наш світ», визначивши п'ять основних напрямів діяльності цих організацій, такі як дослідницька діяльність, моніторинг, правозахисна діяльність, організація заходів та навчання активіст_ок.

За умов повномасштабного вторгнення Росії в Україну діяльність громадських організацій видозмінилась, зосередившись на волонтерській діяльності, що заключається у таких формах допомоги як: грошова, психологічна, гуманітарна допомога (їжа, ліки, одяг, засоби гігієни), допомога з житлом в Україні та за кордоном, допомога військовим.

РОЗДІЛ 2

РОЛЬ АКТИВІЗМУ У БОРОТЬБІ З ДИСКРИМІНАЦІЄЮ ЛГБТ+ В УКРАЇНІ НА ПРИКЛАДІ ОРГАНІЗАЦІЇ «ІНСАЙТ»

2.1. Методологія і дизайн дослідження

Для емпіричної частини дослідження було обрано метод фокусованих інтерв'ю з представницями громадської організації «Інсайт». За особливостю проведення інтерв'ю є напіструктурованим, що дозволяє обирати послідовність питань за особливостю логіки бесіди, а також стандартизованими, тобто перелік питань є однаковим для всіх респонденток (Костенко, Скокова, 2009). Також метод напіструктурованих інтерв'ю дозволяє ставити додаткові питання, що не були прописані у гайді, в залежності від логіки кожної конкретної бесіди. Метод фокусованих інтерв'ю ж було обрано для концентрації респонденток на певній визначеній проблемі.

В межах дослідження було проведено 8 інтерв'ю в період з 25 травня по 6 червня 2022 року проти запланованих 10, зважаючи на зайнятість респонденток у військовий час. Тривалість кожного інтерв'ю становила від 30 хвилин до 40 хвилин.

Основними параметрами відбору респонденток було те, що вони працюють в регіональних центрах громадської організації «Інсайт» на посаді ком'юніті-менеджера, оскільки саме робітники на цій посаді найбільше спілкуються з представниками ЛГБТ+ спільноти. Організацію «Інсайт» було обрано для дослідження, оскільки вона має 13 регіональних центрів по всій Україні, що забезпечує різноманіття відповідей, а також є визнаною серед міжнародної спільноти, зокрема 17 травня 2022 року організація отримала Міжнародну премію міста Парижа за права ЛГБТКІ+ у міжнародній категорії. Всі респондентки пропрацювали в організації не менше року і мають достатній досвід активістської роботи в ЛГБТ+ організаціях. Пошук респондентів

відбувався методом снігової кулі через одну з респонденток, що надіслала запрошення на інтерв'ю своїм колежанкам.

З респондентками, що відгукнулись (8 респондентів) було назначено час і дату бесіди в онлайн-форматі через платформу Zoom. Усі респондентки були проінформовані щодо теми дослідження та отримано згоду на запис бесіди за допомогою функції запису на платформі Zoom, а також проінформовано про те, що записи інтерв'ю будуть використовуватись в узагальненому вигляді з дотриманням конфіденційності. Загальна інформація про респонденток, а саме міста, в яких знаходяться їх представництва від громадської організації «Інсайт», представлена у таблиці 2.1..

Таблиця 2.1

Соціо-демографічні дані респонденток

Респондентка	Місто
№1	Київ
№2	Луцьк
№3	Дніпро
№4	Ужгород
№5	Запоріжжя
№6	Житомир
№7	Чернівці
№8	Львів

Гайд інтерв'ю було розділено на 4 блоки (див. Додаток А). Перший блок присвячений знайомству, але крім цього він має на мені встановити досвід респондент_ки у активістській діяльності та дізнати про діяльність організації. Другий блок має на меті дізнатися саме роль громадських організацій у боротьбі з дискримінацією ЛГБТ+ людей в Україні, організаційні особливості проведення ЛГБТ+ заходів, а також ступінь підтримки ЛГБТ+ на державному, законотворчому та суспільному рівнях і є основним блоком дослідження. Основною задачею третього блоку є визначити перешкоди, що виникають перед активістами у роботі під час періоду пандемії Covid 19 та у військовий час, а

також з'ясувати особливості роботи організації станом на сьогодні. Фінальний четвертий блок дозволив дізнатися думку представниць організації про майбутні можливі та бажані зміни у роботі їх та інших ЛГБТ+ організацій України для покращення ситуації із правами ЛГБТ+ в Україні.

Після проведення польового етапу відбувся якісний контент аналіз інтерв'ю, тобто структурування ключовий думок респонденток і логічні підпункти і систематизування труднощів у роботі ЛГБТ+ організацій.

2.2. Роль активістів у боротьбі з дискримінацією ЛГБТ+

Частина респонденток зазначали значну роль активістів та активісток громадських організацій у **підтримці законодавчих ініціатив**, або ж участь у їх створенні. Як активіст_ки та волонтер_ки ГО «Інсайт», так і активіст_ки інших організацій, а також окремі волонтер_ки приймають активну участь у лоббіюванні правозахисних законопроектів, часто маючи прямий вплив на їх прийняття:

«Інколи це допомога з написанням законопроектів, або припустим як законопроект 5488, це писала наша організація і так далі.» (Респондентка №1, Київ)

«Дуже хотілося б продовжувати адвокаційну діяльність, щоб ті закони, що ми лобіюєм були прийняті і нас нарешті почули...» (Респондентка №6, Житомир)

«... тема ЛГБТ завжди «не на часі», хоча це так повістка, яка нами, організацією постійно була, ну, на слуху... ми писали постійно петиції про антидискримінацію.» (Респондентка №8, Львів)

Ще однією помітною рисою впливу громадських організацій є **підвищення видимості ЛГБТ+ персон** серед населення, що спонукає до зниження рівня дискримінації у суспільстві, підвищуючи прийняття ЛГБТ+ осіб у соціумі:

«... завдяки цим людям з'являється більш толерантне відношення, бо люди бачать, що такі люди існують, це нормально, в цьому нема нічого

поганого... і це головне як на мене, те що можуть робити активісти і активістки – просто показувати, що вони існують.» (Респондентка №3, Дніпро)

«Мені здається навіть те, що ми можемо робити, не обов'язково акції якісь, чи з прапором ходити, ні, просто люди знають звідки я, звідки мої подруги і що ми не просто частина суспільства, а вони роблять щось корисне, щось цікаве. І поволі, я дивлюсь, що змінюється відношення...» (Респондентка №5, Запоріжжя)

Зокрема громадські організації підвищують видимість, а також займаються **просвітницькою діяльністю** через проведення публічних акцій, підвищуючи рівень кваліфікації та обізнаність як серед співгромадян, так і серед представників влади, правоохоронних органів, працівників ЗМІ, а також медійних особистостей:

«Це проведення лекцій, подій, заходів, навчальних івентів, а ще ми проводимо такі феміністичні чи правозахисні школи, навчання, припустимо для лікарів, журналістів і так далі. Також допомагаємо організувати марші жінок з організації Маршу жінок та в принципі працюємо з поняттями прав ЛГБТ та прав жінок.» (Респондентка №1, Київ)

«...тут в нас так виходить, що в нас дуже часто саме просвітництво, роз'яснення, хто такі ЛГБТ люди, чому ми хочемо рівності, що, як би, є дискримінаційним. Власне в нас цю роль беруть громадські організації і в тому плані я думаю, що роль є дуже-дуже важливою.» (Респондентка №2, Луцьк)

«Як кийвська, так і інші представництва активно намагаються просувати в публічний простір поняття прав людини і поняття інклюзивності в нашому соціумі, серед населення. Яким чином? Публічні акції, дискусії, зустрічі з медійними людьми, онлайн заходи...» (Респондентка №7, Чернівці)

Важливою роллю громадських організацій для ЛГБТ спільноти є **правозахисна та психологічна допомога** членам спільноти, оскільки стигматизація і упередження створюють значний тиск на представників ЛГБТ+ ком'юніті. Тож їх підтримка є важливим аспектом діяльності організацій:

«Якщо на тебе припустимо напали, то куди піти, щоб поліція звернула увагу і справу не зам'яли, проведення груп підтримки.» (Респондентка №1, Київ)

«Це підтримка психологічна і юридична, тому що це виборювання прав і в суді і взагалі захист юридичний, щоб розуміти, де твої права.» (Респондентка №5, Запоріжжя)

Більшість респонденток робить акцент на важливості **створення комфортного місця для спілкування** всередині організації, що допомагає членам спільноти відчувати себе вільно та прийняти самих себе:

«Так само нацією задачею є створити безпечне місце для представників спільноти міста, а також з інших міст, якщо ми запрошуємо когось на якісь лекції. Створити безпечне місце для комунікації, проведення лекцій, а також певної освіти.» (Респондентка №4, Ужгород)

«... те що ми просто збираємось на ігри, чи, там, лекції, або просто знайомимось, просто кудись йдемо. Я бачу, що людина, яка приходила і спочатку сторонилась, сиділа там десь собі і своєму світі... і починає вести себе більш розкрито, жити більше. Це те, що рятує людей, вони стають соціалізованими.» (Респондентка №5, Запоріжжя)

Таким чином можна сказати, що роль активіст_ок громадських організацій заключається у підтримці законодавчих ініціатив, підвищення рівня видимості ЛГБТ+ людей у суспільстві та просвітницька діяльність, направлена на посадовців, правоохоронців та медіа. Також важливими аспектами діяльності ЛГБТ+ організацій є правозахисна та психологічна допомога членам ком'юніті і створення комфортного, безпечного простору.

Як можна помітити, громадські організації комплексно підходять до боротьби з дискримінацією ЛГБТ+ в Україні, застосовуючи одразу декілька пунктів з рекомендацій Української гельсинської спілки з прав людини – це розробка законопроектів, які включають у собі як створення контрольних механізмів для дотримання антидискримінаційних норм, так і забезпечення покарання за дискримінацію; збір інформації та надання допомоги жертвам дискримінацій; проведення навчальних лекцій та тренінгів з питань толерантності.

2.3. Особливості роботи громадських ЛГБТ+ організацій на прикладі організації Інсайт

Основною особливістю роботи ЛГБТ+ організації більшість респонденток назвали питаннями безпеки і необхідність прораховувати організацію акцій та подій, враховуючи загрозу нападу. Можна виділити окремо **питання безпеки на акціях:**

«В тебе завжди червоним маркером написано, що «подумай про безпеку».... Ти наперед думаєш, що «так в нас йога, але краще закрити вікна», бо ти не знаєш, пройдуть хтось повз ваші вікна чи не пройдуть, тому ми закриваємо вікна, включаємо кондиціонер.» (Респондентка №1, Київ)

«Тут безумовно специфіка, яка завжди викликає великий сум - це необхідність особливо акцентувати увагу на безпеці. І це насправді те, що дуже стримує, адже ми не можемо тут, як багато громадських організацій публічно заявляти про проведення заходів, тому що це реально поставить під загрозу безпеку відвідувачок/відвідувачів, тому що напади гомофобних організацій, праворадикалів, вони будуть доволі реальними.» (Респондентка №2, Луцьк)

«Також сам «Інсайт», саме кийвський «Інсайт» не раз стикався з нападами, блокуваннями, не раз вони просто зривали заходи.» (Респондентка №6, Житомир)

Та **питання особистої безпеки** ЛГБТ+ активіст_ок, що часто стають жертвами переслідувань та погроз, як у :

«Але одночасно є дуже великі нахили, припустимо, як праворадикальні угруповання, які дуже агресивні, які можуть переслідувати людей, зливати інформацію і так далі. І це вже дуже велика небезпека, особливо коли зливають якусь приватну інформацію активісток та активістів, вплоть до того в якій квартирі вони живуть,

хто їх батьки і так далі і це вже дуже небезпечно....» (Респондентка №1, Київ)

«Перш за все стикаємось з загрозами, з тим, що нас намагаються вислідити, бувають, що пишуть в інстаграм сторінки, що «охота на вас почалася», бувають люди, що намагаються втертися в довіру.» (Респондентка №6, Житомир)

Однією зі значних перешкод також є проблема **співпраці з правоохоронними органами та представниками влади**, що часто є нетолерантними до ЛГБТ+ представників:

«... те, що все з якимись криками, з якимись істериками проводиться, все зводиться до політики... Якщо дивитися на політиків, то вони дивляться більше в релігійний склад, бо там більше людей, більша підтримка.» (Респондентка №5, Запоріжжя)

«Процес підготовки публічної мирної події зазвичай передбачав певні взаємодії з упередженими представниками чи працівницями національної поліції, або міської ради, в цих випадках, мені намагались «аргументовано» довести, що все ж робити подію ЛГБТ+ характеру, з ЛГБТ+ людьми доречніше було б десь за межами, або все-таки в закритому просторі, аби це не було видно іншим людям. І такі упередження і стигматизація траплялися при кожному моєму зверненні.» (Респондентка №7, Чернівці)

Хоча декілька респонденток відзначають і позитивні аспекти праці правоохоронців, зокрема поліції, під час заходів:

«... правда прикольно було коли був Порошенко і коли був який позаминулорічний прайд, коли реально дуже кльово спрацювала поліція, якраз тоді коли фуру з гівном встигли зупинити. Тоді було прикольно, коли ЛШБТ спільнота змогла взаємодіяти з поліцією і зробити так, щоб вони не «гомофобили» і забезпечили безпеку.» (Респондентка №4, Ужгород)

«Теж розумію, що от поліція, їх напружати, щоб вони побігли, щось зробили. І вони класно все роблять, вообщє нема питань» (Респондентка №5, Запоріжжя)

Не зважаючи на активну діяльність в організації заходів, деякі активістки відзначали також проблему **низької залученості спільноти** на акціях та низьку відвідуваність організованих подій:

«Бо якщо запрошувати людей на захід, то вони починають боятися, що вони мене не знають, хоча я тут є.» (Респондентка 4, Ужгород)

«Це низька мотивація людей відвідувати заходи, на жаль... Люди або не мотивовані, або в них нема запиту на це, або в них нема бажання, або часу, можливо. Для мене було доволі виснажливим, коли люди не приходили на заходи.» (Респондентка №8, Львів)

Говорячи про особливості роботи ЛГБТ+ організацій, ми перш за все говоримо про такий аспект, як безпека, що є провідним у діяльності організацій, що займається ЛГБТ+ як дискримінованою групою. Також ми беремо до уваги співпрацю ГО як з органами місцевої влади, так і з правоохоронними органами, чия діяльність впливає на представників ком'юніті, а також залученість ЛГБТ+ людей до діяльності організації.

2.4. Діяльність організації Інсайт у військовий час

Повномасштабне вторгнення Росії згодом плинуло на діяльність та життя всіх громадських організацій. Перш за все стояло питання **припинення діяльності** на час, що особливо стосується областей, що є ближчими до лінії фронту:

«Ми насправді, працюємо, ми одне з... зараз я зробила навіть паузу, ми єдине представництво інсайту, яке не припиняло щотижневих івентів продовж всієї війни, якимось так склалося. Буквально в нас була перерва тільки в кінці лютого, з 24 до березня, ось цей короткий період.» (Респондентка №2, Луцьк)

«По-перше, десь на місяць-два ми взагалі перестали працювати, працювали лише в режимі допомоги, збирали для тих людей, що ходили до

нас якусь допомогу, або фінансову, або матеріальну... перенаправляли людей, що хотіли виїхати.» (Респондентка №6, Житомир)

Організація «Інсайт» значно змінила свою діяльність, переходячи з повсякденних акцій та заходів у русло **волонтерської діяльності**:

«Зараз скоріше моя робота заключається в підтримці людей, ніж в організації заходів, бо крім координування я ще й координатор волонтерів і звичайно, що волонтерів, яких я набрала, вони не були готові до війни і це була зовсім інша робота і так далі.» (Респондентка №1, Київ)

«Те, що ми можемо робити – це волонтерство і це зараз, на мою думку, найважливіше.... Якись більше саме конкретно ЛГБТ контент в плані івентів швидше за все буде запущений вже як тільки ми будемо знати, що ми в безпеці і що всі наші громадяни та громадянки, співвітчизники та співвітчизниці в безпеці.» (Респондентка №8, Львів)

Зокрема можна виділити **психологічну допомогу** та підтримку спільноти, як основну діяльність активіст_ок:

«Змінився теж якийсь формат і підходи, тому що в умовах війни, наприклад, набагато востребуванішим став саме психологічний напрям, дуже багато в нас арт-терапії, терапії, психологічна група, яка була два рази на місяць тепер проходить кожного тижня. І це дуже відчутно, людям став дуже важливий терапевтичний напрям, психологічний напрям і в принципі якийсь просто напрям ігор, просто щоб зняти стресс.» (Респондентка №2, Луцьк)

«У нас і психологічні групи проводяться, і знову ж таки, ми вчора зустрічалися і спілкувалися... зараз ми намагаємось, бо не можемо проводити вечірні заходи, бо комендантська година, але вдень на вихідних ми можемо зустрітись...» (Респондентка №5, Запоріжжя)

А також – **гуманітарну допомогу**, що зазвичай становить ліки та продукти харчування, та допомогу з місцем проживання (створення шелтерів):

«... І гарний вихід, який був, що організували шелтери в двох містах, Чернівцях і Львові, щоб люди, які їдуть з інших міст могли там

зупинитись... зреагували дуже гуманітарним чином, що стали допомагати людям, які потребують допомоги, або консультативно, куди можна поїхати...» (Респондентка №5, Запоріжжя)

«*«Інсайт» перейшов у таку фазу «екстренного волонтерства», це шалена справа, насправді, організовано шелтер, не тільки у Львові, а й у Чернівцях, де люди можуть зупинитися і жити деякий час.*» (Респондентка №8, Львів)

Одним з ключових аспектів діяльності ЛГБТ+ організацій у військовий час є взаємодія одна між одною, **підтримка та спільна праця** на користь спільноті:

«*Багато відомих мені ЛГБТ організацій також солідаризувалися... багато організацій, що працювали ці три місяці і не мали вже ресурсів перенаправляти людей в інші організації. Якщо ми бачили, що в нас вже який ресурс вичерпується, ми координувалися, ЛГБТ організації намагалися зробити таку сітку, мережу підтримки.*» (Респондентка №7, Чернівці)

Важливо зазначити, що більша частина респонденток прагне якомога швидше відновити діяльність організації у повній мірі, за можливості організовуючи **заходи онлайн**:

«*Це все мрії, але було б круто якийсь вишкіл, наприклад, самооборони. Ми кожен раз хотіли його організувати, але якось не могли знайти нікого, хто міг би це забезпечити. Ну і також було б прикольно якусь штуку типу першої медичної допомоги, тому що це важливо.... Взагалі було б прикольно провести якусь подію по антикризовій допомозі, наприклад, психологічній. Типу «що робити, якщо в твого друга істерика», народ не знає.» (Респондентка №4, Ужгород)*

«*Зросла кількість смертей і насильства. Ми як можемо волонтеримо для ЗСУ, збираємо донати, робимо щось, наприклад якись події на яких люди можуть задонейтити, або перерахувати кошти на фонди типу «Повернись живим», та інші.» (Респондентка №7, Чернівці)*

Підсумовуючи, можна зазначити, що роль активістів та активісток громадських організацій насамперед заключається у підтримці законодавчих ініціатив через проведення акцій на підтримку та написання законопроектів, підвищення рівня видимості ЛГБТ+ людей у суспільстві та просвітницька діяльність у суспільстві, пов'язана як з темою ЛГБТ+ так і дискримінації в цілому. Важливими аспектами діяльності ЛГБТ+ організацій правозахист представників спільноти, а також психологічна підтримка і створення комфортного, толерантного простору.

Серед особливостей роботи ЛГБТ+ організацій ми перш за все виділяємо аспект безпеки, який відзначили майже всі респондентки і який є провідним при проведенні публічних акцій на тему ЛГБТ+. Важливим є і складнощі у співпраці з представниками влади та правоохоронних органів, що можуть як чинити опір при організації заходів так і надавати свою підтримку, а також участь волонтерів та просто представників ЛГБТ+ ком'юніті у діяльності організації.

І хоча діяльність організацій суттєво змінилася з початку повномасштабного вторгнення, до зупинки звичної активності в деяких регіональних центрах, ЛГБТ+ активістки активно залучені як до психологічної підтримки представників ком'юніті, так і до збору гуманітарної допомоги, а також проводять деякі заходи онлайн. Важливим є взаємодія між ЛГБТ+ організаціями, що разом працюють над допомогою всій спільноті.

ВИСНОВКИ

У цьому дослідженні було концептуалізовано поняття дискримінації, як ситуації, за якої особа чи група осіб зазнає обмеження в правах, а також ЛГБТ+ як аббревіатури, що позначає лесбійок, геїв, бісексуальних, трансгендерних, інтерсекс, квір-людей та інших, розглянуто явище дискримінації ЛГБТ+ людей в Україні за роботами вітчизняних дослідників та аналізом як законодавства України, так і соціальних сторінок міжнародних та українських ЛГБТ+ організацій.

Законодавство України не забезпечує недискримінацію за сексуальною орієнтацією та гендерною ідентичністю, а також не передбачує захисту ЛГБТ+ осіб та покарання людей, що вчинили злочини на ґрунті ненависті, а також не передбачає реєстрованого партнерства, проте є невеликі позитивні зміни за останні роки, такі як спрощення трансгендерного переходу та отримання документів та винесення на розгляд законопроекту 5488, що передбачає правки у Закон про дискримінацію і забезпечивши розслідування злочинів на ґрунті ненависті у майбутньому на гідному рівні.

Ми визначили п'ять основних видів діяльності організацій, що займаються правами ЛГБТ+ людей: дослідницьку діяльність, моніторинг, правозахисна діяльність, організація заходів та навчання як членів організацій, так і активіст_ок, волонтерок та інших. Через призму цих типів діяльності ми розглянули такі організації ГО «Асоціація ЛГБТ «ЛІГА»», ГО «Інсайт», ГО «Гей-альянс Україна», ГО «КиївПрайд», ГО «Марш жінок», ГО «Trans*Generation» і Правозахисний ЛГБТ Центр «Наш світ», проаналізувавши їхню роботу.

Діяльність активістів та активісток громадських організацій відіграють значну роль у боротьбі проти дискримінації ЛГБТ+, адже активіст_ки підтримують законодавчі ініціативи, зокрема такі як прийняття антидискримінаційного законодавства, приймають активну участь у їх просуванні як серед активіст_ок і волонтер_ок, так і серед не залучених у

активізм громадян. Громадські організації займаються просвітницькою діяльністю, випускаючи дослідження та статті, а також проводячи значну кількість лекцій, тренінгів та інших навчальних івентів на правозахисні тематики. Діяльність активіст_ок підвищують рівень видимості ЛГБТ+ в Україні як внаслідок проведення публічних акцій і активного ведення соціальних мереж, а й самим своїм відкритим існуванням та підтримкою. Важливою частиною їх діяльності є правозахисна та психологічна допомога спільноті, а саме підтримка у суді та юридичні консультації для членів ЛГБТ+ спільноти і психологічні консультації та гарячі лінії. Також, можна виокремити створення безпечного та комфортного місця для ЛГБТ+ осіб як в ком'юніті центрах організацій, так і на публічних акціях.

У військовий час, з початком повномасштабного вторгнення Росії, українські ЛГБТ+ організації видозмінили свою діяльність, зосередившись на психологічній допомозі членам спільноти, гуманітарній та грошовій допомозі, а також допомозі з виїздом за кордон. Хоча частина організацій чи регіональних центрів призупинила більшість своєї діяльності, громадські організації активно допомагають ЛГБТ+ українцям як на фронті, так і в тилу, кооперуючись та об'єднуючи власні зусилля.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Батанов, О. В. (2018). Муніципально-правові проблеми реалізації та захисту прав людини, що належать до ЛГБТ-спільноти. *Аспекти Публічного Правління*, 6(3), 18–24. <https://doi.org/10.15421/15201811>
- “Буде дуже складно заперечувати дискримінацію”: адвокат про справу гей-пари з України в ЄСПЛ. (2021, February 5). ZMINA. <https://zmina.info/news/bude-duzhe-skladno-zaperechuvaty-dyskryminacziyu-ekspert-pro-spravu-gej-pary-z-ukrayiny-u-yespl/>
- Воєнні злочини в Україні. (2022). Amnesty International. <https://www.amnesty.org.ua/topic/voyenni-zlochyny-v-ukrayini/>
- ГІ “Марш жінок” продовжує надавати практичну допомогу для жінок та їх дітей та сімей. (2022, March 14). [Telegram post]. Telegram. https://t.me/marsh_zhinok/55
- Громадськість виступила за ухвалення законопроекту №5488, який покликаний протидіяти дискримінації. (2021, July 8). ZMINA. <https://zmina.ua/statements/gromadskist-vystupyla-za-uhvalennya-zakonoprojektu-%E2%84%965488-yakuj-poklykanyj-protydiyaty-dyskryminacziyi/>
- ДОПОМОГА, ЯКУ ГО «ІНСАЙТ» НАДАЄ ЗАРАЗ ЛГБТ+. (2022, March 10). [Telegram post]. Telegram. https://t.me/ngo_insight/1367
- Друзі, нагадуємо, що зараз Trans*Generation надає допомогу транс*персонам за такими напрямками: (2022, March 22). [Instagram post]. Instagram. <https://www.instagram.com/p/CbaLXstNIHX/>
- ЄСПЛ зобов’язав Росію узаконити одностатеві союзи. (2021, July 13). УНІАН. <https://www.unian.ua/world/yespl-zobov-yazav-rosiyu-uzakoniti-odnostatevi-soyuzi-novini-svitu-11481148.html>
- Захист “традиційної сім’ї” та штрафи: як на Буковині борються з “пропагандою гомосексуалізму.” (2020, August 7). Суспільні Новини.

<https://suspilne.media/53697-zahist-tradicijnoi-simi-ta-strafti-ak-na-bukovini-borutsa-z-propagandou-gomoseksualizmu/>

Інфографіка за два місяці програми фінансової допомоги. Нагадуємо що окрім грошової підтримки ми також маємо і інші програми. (2022, June 9). [Facebook post]. Facebook.

<https://www.facebook.com/kharkivprideukraine/posts/pfbid02XqiXvcy5TPBhbnNPxxyzNdfPU2VhrugjWJwz3sR2RYfQZqLaLXdzukJQe25YZs2l>

КИЇВПРАЙД ВІДКРИВАЄ СВОЇ ДВЕРІ ДЛЯ ЛГБТ+ ЛЮДЕЙ ТА ЇХНІХ СІМЕЙ ДЛЯ ПОСЕЛЕННЯ В ШЕЛТЕР У КИЄВІ! (2022, June 8). [Telegram post]. Telegram. <https://t.me/kyivpride/1550>

Київський міжнародний інститут соціології. (2016, February). *СТАВЛЕННЯ ДО ЛЮДЕЙ ГОМОСЕСУАЛЬНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ: ЛЮТИЙ 2016 РОКУ.*

<https://gay.org.ua/publications/soc-poll2016.pdf>

Київський міжнародний інститут соціології. (2022, May). *СПРИЙНЯТТЯ ЛГБТ ЛЮДЕЙ ТА ЇХ ПРАВ В УКРАЇНІ: ТРАВЕНЬ 2022 РОКУ.*

https://gay.org.ua/publications/AReport_NashSvit_May2022.pdf

Конституція України (1996). Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996, № 30, ст. 141

Кравчук, А. (2021). *Незахищені ознаки. Звіт за результатами дослідження ефективності правового захисту від злочинів з мотивів нетерпимості за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності в контексті українського законодавства та правозастосовної практики.* Правозахисний ЛГБТ Центр “Наш світ.”

Кравчук, В. М. (2007). Деякі підходи до класифікації громадських організацій в Україні. *Вибори Та Демократія*, 1(11), 48–53.

<http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/7812>

ЛГБТ+ ГЛОСАРИЙ. (2020, May 29). Інсайт. <https://www.insight-ukraine.org/uk/library/lhbt-hlosariy/>

ЛИГА. (n.d.). Асоціація ЛГБТ «ЛИГА». <https://lgbt.com.ua/>

- Марценюк, Т. (2010). *ЛГБТ-движення України: 10 лет спустя*. eKMAIR.
<http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/1098>
- “Марш рівності” в суботу у Києві не буде, бо міліція не може гарантувати безпеку. (2014, July 4). Українська Правда.
<https://life.pravda.com.ua/society/2014/07/4/174194/>
- Ми вдячні ветерану Британського королівського флоту @slaveboytom та @raulmorrstim за цю чудову офіційну лінію мерчу, яка збирає гроші на підтримку. (2022, June 14). [Facebook post]. Facebook.
<https://www.facebook.com/lgbtmilitary/posts/pfbid02jRaUNfjgd9XGohBCENe3hUtYgyYJMCJ3JtSGKxg8FBxKdPg6KUfcjZ5b5XDuwMnml>
- Об'єднані проти насильства. Становище ЛГБТ+ в Україні у 2021 році. (2022). Центр “Наш світ.”
- Попередні результати кампанії на підтримку законопроекту 5488. (2022, February 18). Правозахисний ЛГБТ Центр “Наш Світ.”
<https://gay.org.ua/blog/2022/02/18/poperedni-rezultaty-kampanii-na-pidtrymku-zakonoproiektu-5488/>
- Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини (2006). Закон України від 23 лютого 2006 № 3477-IV, Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, N 30, ст.260
- Про внесення змін до Порядку карантинізації донорської плазми та до Порядку медичного обстеження донорів крові та (або) її компонентів (2021). Наказ зареєстровано в Міністерстві юстиції України 26 березня 2021 р. за № 404/36026
- Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні (2013). Закон України від 6 жовтня 2012 №5207-VI, Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 32, ст.412
- Про затвердження плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки (2021). Затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 р. № 756-р

- Рекомендації по подоланню дискримінації в Україні від УГСПЛ.* (2009, January 4). Українська Гельсінська Спілка з Прав Людини. <https://helsinki.org.ua/articles/rekomendatsiji-po-podolannju-dyskryminatsiji-v-ukrajini-vid-uhspl/>
- Рівненська міська рада програла суд щодо заборони ЛГБТ-маршів.* (2020, June 5). Суспільні Новини. <https://suspilne.media/38900-rivnerada-prograla-persij-sud-sodo-zaboroni-lgbt-marsiv/>
- Товпеко, Я. К. (2014). Конституційно-правові проблеми реалізації сексуальними меншинами права на мирні зібрання. *Держава і Право. Юридичні і Політичні Науки*, 65, 73–79. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=dip_2014_65_13
- Товпеко, Я. К. (2015). Принцип недискримінації у контексті загальноєвропейських інтеграційних процесів і прав людини. *АЛЬМАНАХ ПРАВА*, 6, 352–356.
- УКРАЇНЦІ КАРДИНАЛЬНО ПОЛІПШИЛИ СТАВЛЕННЯ ДО ЛГБТ.* (2022, May 31). Центр «Наш Світ». <https://gay.org.ua/blog/2022/05/31/ukraintsi-kardynalno-polipshyly-stavlennia-do-lhbt/>
- Шестаковський, О., Трофименко, О., Вознесенський, М., & Касянчук, М. (2016). *Післяреволюційна Україна – толерантність чи ухил вправо.* ЛГБТ-центр “Донбас-СоцПроект.”
- 90 днів війни. За цей час ГАУ змогли допомогти багатьом: знайти тимчасове житло, отримати допомогу, продукти та ліки.* (2022, May 25). [Instagram post]. Instagram. https://www.instagram.com/p/CdYHsOtUZg/?utm_source=ig_web_button_share_sheet
- Goffman, E. (1963). *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity.* Touchstone.
- Merton, R. K. (1976). *Sociological Ambivalence.* New York.

Schrock, D. (2014). Sexualities. In J. E. Sumerau & K. Ueno (Eds.), *Handbook of the Social Psychology of Inequality* (pp. 627–657). Springer.

Tannenbaum, F. (1963). *Crime and the Community*. Columbia University Press.

Ukraine. (n.d.). OutRight Action International.

<https://outrightinternational.org/region/ukraine>

Гайд для інтерв'ю на тему ролі громадських організацій у боротьбі з дискримінацією ЛГБТ+ людей в Україні

Доброго дня!

Мене звати Случинська Катерина, зараз я провожу дослідження для моєї кваліфікаційної роботи на тему ролі громадських організацій у боротьбі проти дискримінації ЛГБТ+ людей в Україні.

Дякую, що виділили час на це інтерв'ю. Прошу вас чесно відповідати на питання, в межах цієї розмови не існує правильних чи неправильних відповідей на запитання і мені важливі саме Ваші відповіді та Ваш досвід.

Нашу бесіду буде записано з метою збереження Ваших відповідей для подальшого аналізу. Це цілком конфіденційно, жодна персональна інформація (ім'я, прізвище та інше) не буде згадуватися в аналізі, записи потрібні тільки для того, щоб не загубити жодної вашої думки.

Блок 1. Знайомство

1. Розкажіть трохи про себе, ким і де працюєте?
2. Розкажіть про вашу організацію, її роботу, в чому її основна місія?
3. Як давно Ви в активізмі? Як прийшли до цієї сфери?
4. Що мотивує вас до роботи? Що було причиною початку роботи у правозахисній сфері? Чому продовжуєте?

Блок 2. Діяльність громадських організацій у боротьбі з дискримінацією ЛГБТ+ людей

5. Як ви вважаєте, чи впливають активіст_ки громадських організацій у встановлення рівних прав та можливостей для ЛГБТ+ людей в Україні?
6. Яку роль відіграють громадські організації в боротьбі зі дискримінацією ЛГБТ+?
7. Яку роль відіграє саме ваша організація в боротьбі зі дискримінацією ЛГБТ+?
8. На вашу думку, чи достатньою є підтримка ЛГБТ+ спільноти державою? А на законодавчому рівні? На суспільному?

9. Які, на ваш погляд, є організаційні особливості ЛГБТ+ заходів? З якими труднощами стикаються активіст_ки?
10. З якими труднощами Ви стикались під час організації заходів? Самих заходів?

Блок 3. Особливість роботи ЛГБТ+ організацій у період пандемії та у військовий час

11. Як ви вважаєте, чи змінилась робота вашої організації під час пандемії?
12. Чи змінилась саме ваша робота з початком пандемії?
13. На вашу думку, чи вплинув початок повномасштабного вторгнення росії на діяльність вашої організації? Як саме?
14. Чи змінилася саме ваша робота під час активної фази війни?

Блок 4. Результати та перспективи діяльності організації

15. Розкажіть, будь ласка, як ви оцінюєте стан діяльності та досягнення вашої та інших ЛГБТ+ організацій станом на зараз?
16. Які перспективи діяльності вашої організації у майбутньому ви бачите?
17. Як ви вважаєте, які є перспективи розвитку ЛГБТ+ організацій в Україні?
18. Які акції, програми чи події ви хотіли б провести зараз, у військовий час?
19. А які акції, програми чи події хотіли б провести після завершення війни?

Якщо Ви хочете щось додати, Ви можете зробити це зараз.

Дякую за Ваш час та участь у даному інтерв'ю! Надані Вами відповіді надзвичайно важливі та корисні для мого дослідження.

Транскрипт проведеного інтерв'ю

Інтерв'ю №2

Дата проведення – 3 червня 2022 року

Формат – онлайн-інтерв'ю в Zoom

Тривалість – 30 хвилин

З транскрипту був виключено привітання та інструктаж. Запис розпочато з моменту надання респондентом згоди на ведення аудіозапису.

Умовні позначки:

I – інтерв'юєрка

P – респондентка

I: Розкажіть трохи про себе, ким і де працюєте?

P: Мене звати _____, працюю я на даний момент у Луцькому краєзнавчому музеї, я є старшою співробітницею і раз з тим я очолюю регіональне представництво громадської організації Інсайт у місті Луцьку

I: Розкажіть про вашу організацію, її роботу, в чому її основна місія?

P: Головна місія організації Інсайт це власне підтримка саме ЛГБТ+ спільноти. Разом з тим організація є в ширшому розумінні і феміністичною, і загалом правозахисною, але безумовно в першу чергу це є саме ЛГБТ+ організація.

I: Як давно Ви в активізмі? Як прийшли до цієї сфери?

P: Ну власне до правозахисної сфери воно так співпало, що... зараз, намагаюсь згадати... це було уже п'ять, мабуть більше років... майже шість років тому власне і так співпало, що в мене якраз розпочався трансгендерний перехід і от власне так склалося, що я до того займалась науковою діяльністю в сфері правозахисного руху і це щось таке, що права людини мене дуже торкало і я вже наважилась на перехід і публічні камінг-аути і паралельно з цим я практично

одразу долучилась до активізму, до ЛГБТ-активізму. І от власне вже в активізмі я більше 5 років.

I: Що мотивує вас до роботи? Що було причиною початку роботи у правозахисній сфері? Чому продовжуєте?

P: До роботи мене надихає саме от становище ЛГБТ людей, те що в нас досі все ще незадовільне і законодавство, і дуже багато дискримінаційних є положень, починаючи з власне становища трансгендерних людей, тому що в цій сфері в Україні взагалі все так... стало краще після Майдану, але все ще дуже і дуже недобре починаючи від все ще існуючого паталогізуючого діагнозу і до моментів заборони усиновлення дітей і так далі, і так далі. Загалом до ЛГБТ коли в нас там все ще не є легалізованими і прийнятими одностатеві шлюби і ряд інших юридичних норм. Ну і безумовно це бажання так само змінити загалом у сприйнятті людей... сприйняття ЛГБТ+ людей тому що ну от я як людина, яка вийшла з галузі науки і культури, водночас я розумію, що варто міняти саме ось цю думку, адже можна прийняти багато хороших законів, але якщо не буде загалом позитивної суспільної думки, то ці закони просто там можуть не працювати, скажемо, не виконуватись. Тому для мене разом з тим якась видимість, робота з суспільством, якась просвітницька діяльність, вона теж є дуже важливою. Ну і загалом так якось сталось, що я ще за часів студентства займалася питаннями з точки зору правозахисної...усяка ця несправедливість завжди мене якось... торкало бажання її виправити, мабуть воно було природньо, що мої всі камінг-аути, мій перехід, вони всі одночасно почались вже з моїм не науковим, а таким реальним правозахисним рухом.

I: Як ви вважаєте, чи впливають активіст_ки громадських організацій у встановлення рівних прав та можливостей для ЛГБТ+ людей в Україні?

P: Да, безумовно впливають, тому що тут дуже багато різних є моментів, починаючи з чогось такого глобальног, намагання повпливати на владу на громадський сектор і публічними акціями протесту, і акціями. Це безумовно

впливає і на політиків, і на прихвильників законів. Бо я наприклад завжди дотримуюсь тої точки зору, що політика трошки цинічна і коли вони бачать більше видимих людей, тим більше вони бачать, що це їхні виборці і тим більше вони насправді на це реагують. А з іншого боку активізм дуже сильно впливає звичайно і на сприйняття, тому коли про це нормально говориться, то багато страшилок, гомофобних, трансфобних міфів ідуть у минуле, люди бачать реальних людей, реальні історії. Ну і третій момент це подолання внутрішньої гомофобії, власне культурна діяльність серед самої спільноти. І тому тут активізм, звичайно, дуже сильно впливає, я думаю, без активізму нічого зробити не можна було.

I: Яку роль відіграють громадські організації в боротьбі зі дискримінацією ЛГБТ+?

P: Ну так само я думаю, що дуже важливу, тому що це і інформування суспільства, просування багатьох просвітницьких програм і тут, на жаль, громадські організації виконуть ту роль, яку, скажімо так, в європейській державі мала б сама держава брати на себе ці повноваження.

I: Яку роль відіграє саме ваша організація в боротьбі зі дискримінацією ЛГБТ+?

P: Ну так само, тут в нас так виходить, що в нас дуже часто саме просвітництво, роз'яснення, хто такі ЛГБТ люди, чому ми хочемо рівності, що, як би, є дискримінаційним. Власне в нас цю роль беруть громадські організації і в тому плані я думаю, що роль є дуже-дуже важливою.

I: На вашу думку, чи достатньою є підтримка ЛГБТ+ спільноти державою?

P: Ну я думаю, що вона однозначно не є достатньою, тому що воно відчувається лише на рівні, після Революції гідності стали можливі якісь публічні акції, дійсно забезпечується захист з боку там поліції, всякі такі моменти, але в цілому це дуже і дуже недостатньо, починаючи з того, що в нас.... В нас, на мою точку зору існує така певна політика, що ми не забороняємо, але, в будь-якому рахунку

намагаємось промовчати і тому не рухаються закони і на ґрунті ненависті, і прийняття, які це були потрібні, поправки, не рухається ні щодо одностатевих шлюбів і практично якесь досягнення рівності прав, хоча б у юридичній площині, практично державою заморожене на даний момент.

I: А на законодавчому рівні? На суспільному?

R: Ну на суспільному рівні можна все-таки спостерігати такий якийсь прогрес. Тут важко сказати, комусь він може здатися повільним, ну скажімо як історикиня, да, все-таки науковець, я б сказала, що подивитися з точки зору такої історичної перспективи, то насправді цей процес іде доволі швидко. Тому що, якщо ми візьмомо буквально там 91-ого року скасування покарання за одностатевий акт між чоловіками, в 90-х роках скасування психіатричного діагнозу щодо гомосексуальних людей і кколи вже в 2000-х виникають потужні ЛГБТ організації і по суті за цей короткий період, якщо ми вже мали марші по десять тисяч людей і були якісь закони прийняті хоча б в трудовому кодексі, ще там деякі, то на мою думку це все-таки свідчить, ну і соціологічні опитування, що підтримка суспільства збільшується, збільшується, збільшується. Навіть оці останні соціологічні опитування під час війни дуже позитивну динаміку насправді показали. Тому я думаю, що вона можливо недостатня, якщо дивитися на рівень європейських країн, країн Північної Америки, але якщо дивитися на історичну перспективу, то воно доволі швидко міняється насправді... ну, в позитивну сторону підтримки. Я навіть скажу по місту Луцьку, що за кілька років від повного ігнорування ми прийшли до союзництва з деякими громадськими організаціями, які не є ЛГБТ.

I: Які, на ваш погляд, є організаційні особливості ЛГБТ+ заходів? З якими труднощами стикаються активіст_ки?

R: Ну я зосереджуся, мабуть, в основному на своєму досвіді, оскільки кожні міста мають свою специфіку. Скажімо, Луцьк це доволі таке релігійне, патріархальне місто, в Західній Україні, і тут безумовно специфіка, яка завжди викликає

великий сум - це необхідність особливо акцентувати увагу на безпеці. І це насправді те, що дуже стримує, адже ми не можемо тут, як багато громадських організацій публічно заявляти про проведення заходів, тому що це реально поставить під загрозу безпеку відвідувачок/відвідувачів, тому що напади гомофобних організацій, праворадикалів, вони будуть доволі реальними. Тому, на жаль, ми змушені дуже часто більшість своїх анонсів робити в закритому форматі, не можемо публічно вивісити місце локації офісу. Ну це така сумна специфіка.

I: З якими труднощами Ви стикались під час організації заходів? Самих заходів?

R: Ну мабуть з тими, що я власне і озвучила. Постійно як координаторка «Інсайту» в Луцьку я вже кілька років... ну все-таки значну частину енергії забирає ось ця ось необхідність дотримання безпеки, тому що були моменти «полювання» на наш офіс, його дуже активно розшукували праворадикали, я по якихось своїх каналах це знала. Це те, що дуже-дуже сильно напружує, тому що позбавляє тебе безпеки, ну так само мені в приват надходили якійсь погрози час від часу, ну... *знизує плечима* Наприклад в нас була в минулому році перша така масштабна публічна акція, ну і так само вона проходила з купою поліції, да. Поліції було дуже багато, не менше як учасників... це якісь сумні моменти.

I: Як ви вважаєте, чи змінилась робота вашої організації під час пандемії?

R: Ну під час пандемії так, були свої певні особливості. В самий пік, коли тільки-тільки розпочалась власне пандемія, ще не було там вакцинації і так далі, це безумовно необхідність була на кілька місяців піти повністю в режим зуму, ось... Да, були моменти, коли були епідемії і так далі, тому це був такий перехід на певний період часу повністю, на жаль, в онлайн міроприємства. Це звичайно, така була, неприємна перешкода, тому що нічого не замінить живе спілкування, живе спілкування, тому таким чином... Ну з іншого боку, це було непоганим моментом навчання користуватися Зумом насправді і вміти поєднувати міроприємства, тому що... пройшла вакцинація, хвиля пандемії, але ми

навчилися поєднувати іноді якісь онлайн... з іншого боку це сформувало непоганий навик, насправді.

I: Чи змінилась саме ваша робота з початком пандемії?

P: Ну власне це оця необхідність планувати все онлайн, це звичайно маю свою специфіку, свою якусь підготовку. Не всі заходи можливі в онлайн, у лекцій специфіка є своя і знову ж таки не так просто подати певний контент, тому що ми живемо у відкритому світі і доволі було непросто, тому що одне діло коли офлайн в Луцьку ЛГБТ якийсь захід...їх не можна замінити нічим, живе спілкування, а з іншого боку в інтернеті є багато якісь заходів, багато якихось моментів і тому тут не так було просто підібрати якісь формати.

I: На вашу думку, чи вплинув початок повномасштабного вторгнення росії на діяльність вашої організації? Як саме?

P: Ну безумовно, що вплинув дуже сильно. Як він вплинув – тут звичайно дуже різкі були... по-перше зміна людей, які відвідують, дуже сильний перелом вперше за кілька років, тому що більшість людей так чи інакше стали внутрішньо переміщеними особами. В умовах Луцька, на Західній Україні, але в нас така специфіка, що ми прикордонна з Білоруссю область, тому чимало тих хто ходили в «Інсайт», приналежних до ЛГБТ спільноти людей, вони покинули місто. Ну і насправді це дуже і дуже сумно, тому що люди, які були в активізмі, які були відкритими опинилися зараз в Європі. І це є дуже сильним, насправді злом, тому що спільнота зазнала такого удару, змінився трохи соціальний склад. Наприклад, «Інсайт» зараз в Луцьку значно помолодшав, тому що люди уже ближче до 30-40 років, ті хто ходили на «Інсайт», з тих людей чимало покинуло насправді місто. З іншого боку ми помолодшали, тому що чимало там студентів, студенток, які все рівно хочуть завершувати навчання і так далі... Прийшли якісь нові люди, насправді, в нас «інсайт» за ці місяці, за ці 100 днів так помолодшав відчутно. Ось. Змінився теж якийсь формат і підходи, тому що в умовах війни, наприклад, набагато востребованішим став саме психологічний напрям, дуже багато в нас

арт-терапії, терапії, психологічна група, яка була два рази на місяць тепер проходить кожного тижня. І це дуже відчутно, людям став дуже важливий терапевтичний напрямок, психологічний напрямок і в принципі якийсь просто напрямок ігор, просто щоб зняти стресс. Ну тобто дуже багато в нас зараз направлено на зняття стресу, суто таких як раніше були, активістських заходів стало в рази менше, тому що ми не можемо проводити публічні акції. Зрозуміло, що все це мусить бути відкладене, тому от... Ну насправді «Інсайт» в Луцьку ще ніколи не міняв так різко все, направленість івентів, хоча ми продовжуємо працювати щотижня. Багато стресу, тому що постійно загроза вторгнення з Білорусі, вона була актуальна в березні, вона актуальна зараз, коли техніка знову підходить в Берстській області і тут знов люди в сильному стресі, ну і цим, як би, все пояснюється. Ну і трохи ракети в нас же прилітали в Луцьк.

З іншого боку той навик який ми взяли під час ковіду теж став такий дуже нам в нагоді, тому що ми наприклад, психологічну групу – єдиний івент, який ми проводимо онлайн і проводимо спеціально для того, щоб ті люди, що покинули Луцьк могли долучатись до своєї спільноти. Тут цікавий момент, попередньо негативний такий момент ковіду, але він навчив нас працювати онлайн і таким чином, наприклад, долучати...якось так сумно казати луцьку ЛГБТ-діаспору, сподіваюсь, що багато товаришів повернуться, але факт є факт. Насправді так.

І: Чи змінилася саме ваша робота під час активної фази війни?

Р: Ну наприклад змінилася вона ще й в плані дуже часто в плані організації. Якщо раніше я могла розпланувати заранні, анонс давався на тиждень, я могла розпланувати на місяць роботу, але зараз це практично за потребами людей і цітерміни планування набагато коротші. Ну в плані того, що ми не завжди можемо передбачити того, що відбувається, я пам'ятаю коли там в березні ракети прилітали, били по Луцьку, зрозуміло що війна вносить корективи, це... більше короткострокові робляться плани. Безумовно, бувало і просто коли було порушено діяльність роботодавців і організацій і певне фінансування приходило з запізненням. І тому часто...дуже часто це відбувається в такому аварійному

режимі, коли приймаються рішення, чи коли в якийсь момент спільнота сама намагається якось викрутитися, щоб зберегтися. Ну от якось такі моменти.

I: Розкажіть, будь ласка, як ви оцінюєте стан діяльності та досягнення вашої та інших ЛГБТ+ організацій станом на зараз?

P: Ну так двояко, тому що до війни здавалося, що все йде по висхідній лінії, я би сказала, що дуже позитивно. Як я говорила, що якщо я аналізую як історикиня, то в такому якомусь історичному вимірі це насправді швидкий прогрес. Людям, здається, можливо хочеться більшого, хочеться швидше, але з точки зору історичних якихось моментів це доволі швидко, насправді. Прийшли від переслідування за ЛГБТ взагалі на наших теренах, в радянські часи. Це швидкий процес. Так само в Луцьку б я теж оцінила, що це було доволі швидко, якщо тут «Інсайт» два з половиною роки, коли я відкрила тут регіональне представництво, коли запропонував мені «Інсайт» з Києва. І ми тут реально пройшли за ці два з половиною роки від невеликого такого гуртка активістів до одного з найпотужніших регіональних представництв, коли ми могли на Fem Talks збирати там по 50 людей... І ми вийшли за короткий період часу від страху людей, тому що в Луцьку не було жодної ЛГБТ організації, щоб хоч якість проявляти себе, до того що деякі люди можуть давати інтерв'ю і врешті вийти на якусь публічну акцію з лесбійським прапором, райдужними плакатами і так далі. Тому тут прогрес був дуже швидкий, дуже стрімкий, але зараз в умовах війни тут ніхто не знає як війна завершиться, як воно буде після війни і тут можна прогнозувати, але дуже насправді важко сказати, звичайно. Тому що якісь втрати неминучі, але складно прогнозувати, оскільки ми не знаємо ще, як війна взагалі завершиться.

I: Які перспективи діяльності вашої організації у майбутньому ви бачите?

P: Ну в перспективі звичайно воно б бачилось як така організація, яка є потужна... да от я забула сказати, що ми за ці два з половиною роки там в нас був рік діяльності настільки стрімкий, що вже був відкритий офіс, десь півтора

роки тому і в перспективі хотілося б більший офіс, більше потужностей, більше публічних акцій, тобто... Коли організація все більше виходить на рівень повної відкритості, більш безпечно щоб це все відбувалося, хотілося б так. Чи це в перспективі буде реалізовано, ну.. все впирається знову ж таки сильно у війну. Хочеться сподіватися, вірити, що після перемоги України ми будемо інтегруватися в Європу, після короткої паузи ми все-таки підемо в цьому напрямку, ну.... Хочеться в це вірити.

I: Як ви вважаєте, які є перспективи розвитку ЛГБТ+ організацій в Україні?

P: Я думаю насправді, що в цьому є велика перспектива, тому що всі попередні роки показували такий повільний процес в тому, що в різних містах відкриваються оці філіали, організації, ось «Інсайт» зокрема. І це був такий дуже хороший процес, тому що добре коли все в Києві, великих містах, але я переконана, що воно може змінитися тільки коли ця відкритість і ЛГБТ культурні центри, правозахисні будуть виникати в провінціях. Тоді це буде дійсно процес, який охопить суспільство в цілому, ось. Тому власне, на це дуже якимось сподіваюся ну і завжди з поправкою... будемо сподіватися, що після війни тенденція збережеться.

I: Які акції, програми чи події ви хотіли б провести зараз, у військовий час?

P: Ой у військовий час, тут на жаль, ми можемо працювати практично зовсім в закритому форматі, тому що є моменти безпеки. Ми насправді, працюємо, ми одне з... зараз я зробила навіть паузу, ми єдине представництво інсайту, яке не припиняло щотижневих івентів продовж всієї війни, якимось так склалося. Буквально в нас була перерва тільки в кінці лютого, з 24 до березня, ось цей короткий період, і далі люди потребували, спільноті треба було ось це групування, треба було місце, де люди отримують розраду, де відчують, що вони є спільнотою. У нас в Луцьку так сталося, що я залишилась в Луцьку, все таки поки що в нас немає наступу зі сторони Білорусі і ми, власне, продовжували робити закриті акції для спільноти щотижня. Тому що якщо

«Інсайт»...збереглися центри у Львові і в Чернівцях, але там вони прийняли напрямок все-таки роботи з шелтерами в першу чергу, гуманітарної допомоги і це стало основним, то ми продовжили свою діяльність саме як культурний центр, активістський. І тут дуже багато ми вже реалізували під час війни – і психологічних групи, йоги знову ж таки для зняття стресу, ігор... Але якщо так подумати, зараз ми проводити активістські акції, насправді, ми проводили, наприклад Fem Talks, де ми вже збирали результати дискримінації жінок під час війни, причому нам під час війни вдалося залучитись підтримки жіночих організацій Луцьку, принаймні трьох, і ми зробили на базі «Інсайту», проаналізували ці проблеми, зібрали якісь данні. До дня лесбійок ми провели і по питаннях лесбійських сімей, ЛГБТ сімей, тобто насправді в нас були і акції, але єдине, що під час війни вони більш такого закритого плану, хоча в принципі, поки даю інтерв'ю я розумію, що от Fem Talks ми проводили в публічному просторі, не закритому абсолютно. Єдине – не розголошуючи локацію, лише за реєстрацією, тому... Виходить так, що ми в Луцьку продовжуємо ту діяльність, єдине під час війни якісь моменти типу маршів.. ну це зрозуміло, ніхто цього не може реалізувати, поки війна. А так по суті ми продовжуємо і активізм, і співпрацю і що ще б хотілося реалізувати, хотілося б мабуть просто рухатися в тому ж напрямку. Зараз по домовленості ще з одною організацією, ми будемо низку ще таких тренінгів давати в Луцьку на особистий розвиток. Таким от чином да, продовжуємо діяльність, головне тільки щоб бойові дії не перенеслися на Волинь, повномасштабні, тоді все буде добре.

I: А які акції, програми чи події хотіли б провести після завершення війни?

P: Ну після завершення хотілось би дуже багато, тому що в нас була зірвана, насправді чергова акція на 8 березня, яку ми планували і вже домовились з гетерофеміністками, що ми всі так дружньо проведемо. Хотілося б, тому що ми теж в співпраці з іншими ЛГБТ організаціями планували ще в травні до дня гомофобії, з приводу прийняття закону, цих правок в закон про злочини на ґрунті ненависті і все це було в планах. І просто дуже хотілося б після війни повернутися до

якихось таких моментів. Взагалі в мене була колись така мрія, щось таке, як «Інсайт» колись проводив Фестиваль рівності, було б здорово щось таке в Луцьку, але ну... Поки можемо лише планувати, лише мріяти, звичайно.